

ב"ה

עזמק הפשט עיונים ברצ"י

פ' בהעלותך
על פי 'לקוטי שיחות' כרך ל"ח

להערות, הארות ו'הקדשות'
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
אנא לפנות לדוא"ל
rizs@neto.bezeqint.net

או לטלפון
08-6882799 / 050-4125205

© כל הזכויות שמורות

תוכן העיונים

א

"וזה מעשה המנורה מקשה זהב, עד ירכה עד פרחו מקשה היא, כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה" (ח, ד) - מה החידוש בפסוק זה, לאחר שכבר נאמר ונשנה בספר שמות / זה שהקב"ה הוצרך להראות המנורה למשה (יותר משאר כלים) הוא מפני שהיה צריך לעשותה "מקשה" / פסוק זה בא להשמיענו את גדולת המנורה, כדי להסביר מדוע "שלך גדולה משלהם" (כדברי רש"י בתחילת הסדרה)

ב

על הפסוק (ח, ד): "כמראה אשר הראה ה' את משה כן עשה את המנורה" - מפרש רש"י בלשון סתומה: "מי שעשאה" / רש"י לא פירש שהעושה הוא משה או בצלאל, כי אין כוונת הכתוב לספר מי בדיוק עשה את המנורה / ביאור הפירוש השני של רש"י: "ומדרש אגדה, על ידי הקב"ה נעשית מאליה" - שלכאורה מחודש הוא ביותר

"וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶמְרָתָּ
אֵלָיו בְּהֶעֱלֹתְךָ אֶת הַנֵּרוֹת אֶל מוֹל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה
וַאֲיִרוֹ שִׁבְעַת הַנְּרוֹת. וַיַּעַשׂ כֵּן אֶהֱרֹן אֶל מוֹל פְּנֵי
הַמְּנוֹרָה הָעֹלָה נִרְתְּיָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה.
וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנוֹרָה מִקְשָׁה זָהָב עַד יִרְכָּה עַד
פְּרָחָהּ מִקְשָׁה הוּא כְּמִרְאָה אֲשֶׁר הִרְאָה ה' אֶת
מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת הַמְּנוֹרָה" (ח, א-ד)

-רש"י-

וזה מעשה המנורה - שהראהו הקב"ה
באצבע לפי שנתקשה בה, לכך נאמר
וזה':

ידועה תמיהת המפרשים על הפסוק האחרון שב"פרשה" זו¹:

תוכן הפרשה הוא בזה שאהרן נצטווה וקיים להעלות את הנרות, ומה ראה הכתוב
לבאר כאן את צורת עשיית המנורה - "וזה מעשה המנורה מקשה זהב וגו'" - דבר
שמקומו בספר שמות, שם מפורט מעשה המשכן וכליו, כולל מלאכת עשיית המנורה²,
ושם כבר נאמר ונשנה שהמנורה היתה "מקשה אחת זהב טהור"?

1. ראה חזקוני. אברבנאל. אור החיים. ועוד.

2. תרומה כה, לא ואילך. ויקהל לו, יז ואילך.

ועוד יש לדקדק - לאידך גיסא:

אם אכן (מאיזה טעם) רצה הכתוב כאן לחזור שוב על פרטי המנורה - למה לא הביא את כל הפרטים הרבים שבספר שמות, אלא דוקא פרט זה שהמנורה צריכה להיות "מקשה"?³

[הרמב"ן מפרש, שבא הכתוב ללמדנו שדין זה שהמנורה צריכה להיות "מקשה" - מעכב הוא לדורות, ואי אפשר בלאו הכי.

ולכן נכתב כאן פעמיים "מקשה", ואילו תיבת "זהב" כתובה רק פעם אחת - "וזה מעשה המנורה מקשה זהב, עד ירכה עד פרחה מקשה היא" - כי זה שהמנורה צריכה להיות מזהב הוא רק לכתחילה ואינו מעכב, אמנם זה שהמנורה צריכה להיות "מקשה" מעכב הוא, ולכן כפל הכתוב "מקשה היא" - לעיכובא.

אמנם מובן שדבר זה חידוש גדול הוא ב"פשוטו של מקרא", ומכיון שרש"י בפירושו שתק ולא הודיע כלל חידוש זה - מובן שלשיטת רש"י מתפרש הענין באופן אחר, פשוט יותר⁴].

"וזה" המיוחד שבמנורה

ונראה לפרש (בדרך הפשט), שהכוונה בפסוק זה היא להדגיש את המיוחד שבמנורה, שדוקא בה היה מחזה מהקב"ה על צורתה - "כמראה אשר הראה ה' את משה", יותר משאר כלי המשכן⁴.

(ובזה יתבאר מה שפירש רש"י בתחילת הפסוק: "וזה מעשה המנורה - שהראהו הקב"ה באצבע לפי שנתקשה בה, לכך נאמר 'וזה'". וכבר הקשו במפרשים, שלכאורה הלשון "וזה מעשה המנורה" מובן פשוטו כמשמעו, ומה הכריחו לרש"י להוסיף כאן את זה "שהראהו הקב"ה באצבע"?)

---

3. ובאמת שגם בדרך ההלכה אין דברי הרמב"ן מוסכמים - ראה מנחת חינוך (מצוה צח) שתמה עליו מהגמרא במנחות כח, א.

4. ראה גם ש"ך על התורה כאן.

אלא, שפירוש זה מיוסד בכללות המכוון שבפסוק זה, שכולו לא בא אלא להגדיר ולבאר את המיוחד שבמנורה, שהיתה "כמראה אשר הראה ה' את משה" (כהמשך הכתוב); ובמילא מסתבר שזהו גם דיוק הלשון בתחילת הפסוק, הלשון "וזה", שמכוון לאותו ענין⁵).

ואכן, גם בפירושו לפרשת תרומה⁶ מצינו שרש"י מפרש: "שהראה לו הקב"ה מנורה של אש" - ואף שבגמרא⁷ הובא דבר זה גם בנוגע להארון והשולחן, הרי בפירוש רש"י על התורה הובא זה אך ורק בנוגע להמנורה⁸.

"מקשה" – קשה

ומעתה יתבאר הטעם שהדגיש כאן דוקא את דין "מקשה":

הטעם שהקב"ה הראה למשה את תבנית המנורה, הוא מצד "שנתקשה בה" (כלשון רש"י כאן);

ועיקר הקושי בעשיית המנורה לא היה ריבוי הפרטים שבמנורה עצמה, אלא הדין המיוחד באופן עשייתה שצריך להיות "מקשה", וקשה ביותר לעשות את כל הפרטים ופרטי הפרטים באופן של "מקשה", שהאומן לוקח (כפירוש רש"י כאן) "עשת של ככר זהב .. ומקיש בקורנס וחותר בכשיל לפשט אבריה כתיקונן" (וכפי שהכתוב מוסיף "עד ירכה עד פרחתה מקשה היא", ומפרש רש"י "גופה של מנורה כולה וכל התלוי בה. עד ירכה שהוא אבר גדול, עד פרחתה שהוא מעשה דק שבה - הכל מקשה").

ולכן בפסוק זה, כשבא הכתוב לדבר על המיוחד שבמנורה שהיה בה "מראה אשר הראה ה' את משה" - מזכיר את היותה "מקשה", דהא בהא תליא.

---

5. ראה גם באר יצחק כאן.

6. כה, מ.

7. מנחות כט, א.

8. וצריך לומר, שאף שהראה הקב"ה למשה גם כלים אחרים של המשכן, הנה במנורה היה זה באופן מיוחד ונוסף (וראה תוספות ד"ה הכא מנחות שם. דברי דוד על רש"י תרומה שם. ואכמ"ל).

אין גדולה כמנורה – ואין דולקה כאהרן

והשייכות של ענין זה לפרשתנו - מובנת היא לפי מה שפירש רש"י בתחילת הסדרה, שכאשר "ראה אהרן חנוכת הנשיאים, חלשה אז דעתו לפי שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו; אמר לו הקב"ה: חיך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות".

וזהו הטעם שנאמר כאן "בהעלותך את הנרות" - בהמשך לפרשת קרבנות הנשיאים, להפיס דעתו של אהרן, שהוא זכה לחנך את המנורה⁹.

אמנם חסר ביאור, במה גדול חלקו של אהרן משל הנשיאים - "שליך גדולה משלהם"? הרי כשם שהוא זכה לחנך את המנורה, כך הם פעלו את "חנוכת המזבח"¹⁰!

ובפשטות יש לפרש, שהמזבח שחינכו הנשיאים היה המזבח החיצון, ואילו המנורה היתה בפנים, בהיכל. אך עדיין צריך ביאור, וכקושיית הרמב"ן: "למה ניחמו בהדלקת הנרות - ולא ניחמו בקטורת בוקר וערב"? למה הדגיש דוקא את המנורה - ולא את המזבח הפנימי, שגם הוא בתוך ההיכל?

ועל זה הוא שממשיך הכתוב ומדבר במעלת המנורה, שהיה בה "מראה" מיוחד מהקב"ה למשה באופן עשייתה; ואף שבפשטות הצורך בזה היה מפני הקושי שבעשייתה, הנה זה גופא מורה על מעלתה על כל שאר הכלים, שיש בעשייתה קושי מיוחד שבגללו אפשר לעשותה רק על פי ה"מראה אשר הראה את ה' משה", ומובן גודל חלקו של אהרן בזה שחינך כלי כללי וחשוב כזה.

וראה עוד לקמן סימן ב.

(חלק לח - בהעלותך א)

9. וראה בארוכה לקו"ש חי"ח ע' 94 ואילך.

10. כמפורש בפ' נשא ז': י-יא. פד. פח.

”וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְּרָה מִקֵּשָׁה זֶהָב עֵד יִרְכָּה עֵד
פְּרָחָה מִקֵּשָׁה הוּא כַּמִּרְאָה אֲשֶׁר הִרְאָה ה' אֶת
מֹשֶׁה בֶּן עֲשֵׂה אֶת הַמִּנְּרָה” (ח, ד)

-רש"י-

כן עשה את המנורה - מי שעשאה. ומדרש
אגדה, על ידי הקב"ה נעשית מאליה:

כשלומדים הפסוק לפי פשוטו, נראה שסיומו - "כן עשה את המנורה" מתייחס
למשה הנזכר קודם לכן. וכן פירש הראב"ע: "כן עשה - שב אל משה", והביא את לשון
ציורי הקב"ה למשה¹¹: "ועשית מנורת זהב".

והרמב"ן כתב: "כן עשה - משה הנזכר, כי הוא השתדל בלימודה ועשה אותה
בציווי. וכך אמרו בספרי: להודיע שבחו של משה, שכשם שאמר לו הקב"ה - כן
עשה".

אמנם רש"י כתב בלשון סתומה:

"כן עשה את המנורה - מי שעשאה".

---

11. תרומה כה, לא.

והיינו, שהכתוב הוא "מקרא קצר", וכמו שלימד אותנו רש"י¹²: "הרבה מקראות קצרי לשון"; וכעין מה שמצינו בפרשת ויחי¹³ "ויאמר ליוסף .. ויגד ליעקב", ולא פירש הכתוב מי אמר ומי הגיד - ומפרש רש"י דהיינו "אחד מן המגידים". ואף כאן סתם הכתוב ולא פירש "מי עשאה".

ויש לעיין בטעם שנטה רש"י ממשמעותו הפשוטה של הכתוב (וכפירוש המפרשים) - שמשא (הנזכר כאן) הוא שעשה את המנורה כמראה אשר הראה ה' אותו.

מי באמת עשה?

בכמה ממפרשי רש"י למדו, שבצלאל הוא שעשה את המנורה, כשם שעשה את שאר כלי המשכן. וזו כוונת רש"י באומרו "מי שעשאה" - "מי שדרכו לעשותה", והוא בצלאל¹⁴.

והנה כן מפורש בכמה ממדרשי חז"ל¹⁵; אבל בדרך הפשט - דרכו של רש"י בפירושו - אין הדבר מבורר:

בפרשת ויקהל נאמר¹⁶ "ויעש בצלאל את הארון", ובהמשך הפרשה - לענין שאר הכלים - לא מפורש שמו של בצלאל, אלא בלשון סתומה: "ויעש את המנורה"¹⁷.

ולכאורה, מזה שנתפרש שמו של בצלאל דוקא לגבי הארון ולא לגבי שאר הכלים, יש משמעות ששאר הכלים לא נעשו בהכרח על ידי בצלאל דוקא (ובאמת גם לגבי

---

12. ויחי מח, ב.

13. מח, א-ב.

14. וע"ד פרש"י מקץ מא, יג.

15. תרגום יונתן בן עוזיאל כאן. וראה גם תנחומא פרשתנו ו בסופו. במדבר רבה פט"ו, ד.

16. לז, א.

17. לז, יז.

הארון שנאמר בו "ויעש בצלאל", פירש רש"י שאין הכוונה דוקא להעשייה בפועל, אלא "לפי שנתן נפשו על המלאכה .. נקראת על שמו"¹⁸).

ומלשון רש"י בפרשת תרומה¹⁹ עולה לכאורה, שמשה הוא שהתעסק בעשיית המנורה. ומכל מקום, גם אם משה לא עשה בפועל את המנורה, הרי כבר למדנו בפירוש רש"י בפרשת נשא²⁰: "בצלאל ואהליאב וכל חכם לב עשו את המשכן, ותלאו הכתוב במשה לפי שמסר נפשו עליו כו".

ומעתה הדרא קושיא לדוכתא, למה לא פירש רש"י את הכתוב כאן כמשמעותו הפשוטה - שתלה עשיית המנורה במשה.

למה הוצרך ל"מדרש אגדה"?

והביאור בזה:

אם מפרשים שמשה הוא ש"עשה את המנורה" - נמצא שהכוונה היא לספר בשבחו של משה, שעשה בדיוק כמראה אשר הראה אותו הקב"ה.

אבל לפי "פשוטו של מקרא" קשה: מה שייך כאן סיפור שבחו של משה באופן עשיית המנורה? (והרי זה שייך להפרשיות שבסוף ספר שמות).

וזהו שפירש רש"י "כן עשה את המנורה - מי שעשאה", שבדיוק ובכוונה לא פירש הכתוב מיהו העושה, כי אין כוונת הכתוב לספר בשבחו של האדם העושה, אלא לבאר מעלת החפצא דהמנורה (וכדלקמן).

---

18. וראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 163 ובהערה 10 שם.

19. כה, לא (הובא לקמן).

20. ז, א.

ויובן בהקדים מה שממשיך רש"י ומביא פירוש נוסף בתיבות "כן עשה את המנורה" - ("מי שעשה) ומדרש אגדה: על ידי הקב"ה נעשית מאליה".

והנה, דבר זה - שעשיית המנורה לא היתה באופן הרגיל, בידי אדם - הביא רש"י כבר בפרשת תרומה²¹ על הפסוק "מקשה תיעשה המנורה", וזה לשונו: "תיעשה המנורה - מאליה. לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה 'השלך את הככר לאור והיא נעשית מאליה'";

אלא, ששם הביא רש"י זה כ"פשוטו של מקרא" ממש (שהרי לא הקדים שהוא "מדרש" או "אגדה"), ואילו בפסוק דידן הדגיש שאינו "פשוטו" ממש אלא "מדרש אגדה".

והטעם מובן, כי בפשט הכתוב כאן אין פירוש זה מתיישב:

הכתוב מתחיל "כמראה אשר הראה ה' את משה - כן עשה את המנורה", והיינו שבא לחדש שעשיית המנורה בפועל היתה בדיוק "כמראה אשר הראה ה'"; ובכן, אם עשיית המנורה היתה גם היא על ידי הקב"ה - מה חידוש יש בדבר ומה בא להשמיענו?²²

אמנם מעתה יש לתמוה על רש"י, למה הוצרך להביא פירוש זה כל עיקר - והרי הוא רחוק מאוד מדרך הפשט!

"גילוי שכינה" בלתי רגיל

והביאור בכל זה:

פרשה זו עוסקת באהרן, שנצטווה וקיים להעלות את הנרות, ובתחילת הסדרה פירש רש"י סמיכות הפרשיות - שכאשר "ראה אהרן חנוכת הנשיאים (שבסוף פרשת

---

21. כה, לא.

22. וראה שם אפרים על רש"י מה שתירץ, ויש להעיר בדבריו ואכ"מ.

נשא), חלשה אז דעתו לפי שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו; אמר לו הקב"ה: חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות".

והקשה הרמב"ן: "למה ניחמו בהדלקת הנרות - ולא ניחמו בקטורת בוקר וערב"? כלומר: למה מעלת אהרן מודגשת דוקא בענין זה של "בהעלותך את הנרות", ולא בהקטרת הקטורת על המזבח הפנימי?

ועל זה הוא שממשיך הכתוב ומדבר במעלת המנורה, שדוקא בה היה מחזה מהקב"ה על צורתה - "כמראה אשר הראה ה' את משה", יותר משאר כלי המשכן; וכמו שפירש רש"י בפרשת תרומה²³ "שהראה לו הקב"ה מנורה של אש" (ומדברי רש"י מובן שהיה "מראה" זה דוקא במנורה²⁴).

ויש לומר, שהמיוחד בהמנורה מובן על פי פירוש רש"י בפרשת אמור²⁵ שגר המערבי שבמנורה "הוא עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל" - ולכן גם עשייתה היא באופן של "גילוי שכינה" מיוחד, שהקב"ה הראה למשה את מראה המנורה (יותר משאר כלים).

"מעשה אלוקים"!

ומעתה מובן היטב מה שפירש רש"י על סיום הפסוק "כן עשה את המנורה - מי שעשאה":

כוונת הכתוב כאן היא להפליא במעלת המנורה, שנעשתה "כמראה אשר הראה ה' את משה" - ולענין זה אינו נוגע מי בפועל עשאה, אם משה או בצלאל או חכם אחר, ולכן בכוונה סתם הכתוב ולא פירש את שם העושה, כי העיקר בעניננו הוא זה שהיה "גילוי שכינה" מיוחד לצורך עשייתה.

---

23. כה, מ.

24. ראה בארוכה לעיל סימן א, עיי"ש.

25. כה, ג.

ולפי זה מובן גם מה שלא הסתפק רש"י בפירוש זה לפי פשוטו, אלא הוסיף והביא ה"מדרש אגדה" ש"על ידי הקב"ה נעשית מאליה" - כי לפי ה"מדרש" מבוארת עוד יותר מעלתה של המנורה, שלא רק שנעשית על פי ה"מראה אשר הראה ה' את משה", אלא עוד זאת שגם עשייתה בפועל היתה על ידי הקב"ה!

[והנה, לשון המדרש כאן²⁶ הוא: "מי עשה - הקב"ה", אך רש"י שינה והוסיף ש"על ידי הקב"ה נעשית מאליה", וצריך ביאור בהוספה זו.

ונראה שבא רש"י להדגיש, שאין הכוונה להפקיע הכתוב מידי פשוטו - ש"כן עשה את המנורה" מדבר בעשיית אדם, שהוא עשה "כמראה אשר הראה ה'" - אלא רק להשמיענו רמז נוסף, שהטעם שלא נאמר בפירוש מי היה העושה הוא לפי שהמנורה לא נעשתה בפועל על ידי עשיית האדם בלבד אלא רק בצירוף מעשה ידי הקב"ה.

וזהו דיוק הלשון "נעשית מאליה":

אם היתה הכוונה ב"כן עשה את המנורה" להקב"ה בלבד - אז לא מתאים הלשון "מאליה", והיה אומר "על ידי הקב"ה נעשית" ותו לא;

אך כיון שהיה כאן גם מעשה של אדם, על זה מתאים הלשון "נעשית מאליה" - שכלפי מעשה האדם נחשב שהמנורה "נעשית מאליה", כיון שאין במעשה שלו כדי לעשות מנורה²⁷. ואכמ"ל עוד].

(חלק לח - בהעלותך א)

26. תנחומא פרשתנו ג. במדב"ר פט"ו, ד.

27. וע"ד לשון רש"י פקודי לט, לג.

לע"נ הת' עדיאל יוסף יצחק
בן - יבלחט"א - הר"ר אורי אליעזר הכהן
גלב"ע ז' סיון תשל"א

*

תנצב"ה